

В. А. Пасічник,
аспірант кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

DOI: 10.32702/2306-6814.2018.21.72

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

V. Pasichnyk,
post-graduate student of the Department of Finance, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv

STATE FINANCIAL REGULATION OF ECONOMIC DEVELOPMENT

У статті розкрито сутність державне фінансове регулювання як складової економічного розвитку, ефективність функціонування податкової системи, яка визначається рівнем поєднання та узгодженості фіскальної та стимулюючої складової. Обґрунтовано, що вагомим завданням податкового регулювання як інструменту впливу на економічні процеси, є встановлення певного оптимального рівня оподаткування та механізму адміністрування податків, що забезпечать поєднання інтересів платників податків та держави, формування довгострокової фінансової стратегії, сприятиме збалансованості та узгодженості перспективних макроекономічних цілей, бюджетно-податкова політика має бути спрямована на відтворення та стимулювання розвитку людського капіталу з огляду на необхідність посилення конкурентоспроможності економіки. Визначено, що удосконалення вітчизняної системи державного фінансового регулювання має здійснюватися з урахуванням макроекономічної динаміки, процесів інституційного розвитку з урахуванням глобальних тенденцій структурних перетворень фінансової системи, досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою, подальший розвиток положень середньострокового фінансово-бюджетного прогнозування спрямований на забезпечення сталому економічному зростанню та стійкості фінансової системи. Показано, що на сучасному етапі розвитку економіки, важливим є оптимізація видатків бюджету з урахуванням тенденцій економічного зростання, зниження показника питомої ваги державного боргу в валовому внутрішньому продукті та боргового навантаження на бюджет, формування складових сучасної системи державного фінансового регулювання пов'язано із появою держави як інституту суспільного та адміністративного устрою, розробка бюджетно-податкової політики, яка має спрямовуватися на відтворення та стимулювання розвитку людського капіталу з огляду на необхідність посилення конкурентоспроможності економіки, роль бюджету як вагомому інструменту соціально-економічного розвитку країни.

The article describes the essence of state financial regulation as a component of economic development, the efficiency of the functioning of the tax system, which is determined by the level of combination and coherence of the fiscal and stimulating component. It is substantiated that a major task of tax regulation as an instrument of influence on economic processes is the establishment of a certain optimal level of taxation and a mechanism for administering taxes that will ensure the combination of interests of taxpayers and the state, the formation of a long-term financial strategy, which will promote the balance and coherence of promising macroeconomic goals, fiscal policy should be aimed at reproduction and stimulation of human capital development in view of the need to strengthen the competitiveness of the economy. It is determined that the improvement of the domestic system of state financial regulation should be made taking into account macroeconomic dynamics, institutional development processes taking into account the global trends of structural transformations of the financial system, the experience of countries with developed and transformational economies, further development of the provisions of the medium-term fiscal

forecasting aimed at ensuring sustainable economic growth and stability of the financial system. It is shown that at the current stage of economic development, it is important to optimize budget expenditures taking into account the trends of economic growth, decrease of the share of the state debt in the gross domestic product and the debt burden on the budget, forming of the components of the modern system of state financial regulation connected with the appearance of the state as the institute of social and administrative system, development of fiscal policy, which should be aimed at reproduction and stimulation of human capital development in view of the need to strengthen the competitiveness of the economy, the role of the budget as a powerful instrument of socio-economic development of the country.

Ключові слова: фінансова система країни, державні фінанси, державне фінансове регулювання, фінансова політика держави, економічний розвиток країни.

Key words: financial system of the country, public finances, state financial regulation, financial policy of the state, economic development of the country.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Структурні перетворення фінансової системи, моделі соціально-економічного розвитку, циклічність економічних процесів обумовлюють необхідність адаптації фінансової політики до змін інституційного середовища, посилення дієвості її регуляторного механізму. В умовах рецесії, нестабільності розвитку світової економіки вагомим значення набувають питання активізації ролі системи державного фінансового регулювання у забезпеченні економічного зростання. Для зниження впливу кон'юнктурних факторів, необхідним є реалізація стимулюючих контрциклічних заходів фінансового регулювання, водночас, пріоритетним завданням держави є створення відповідних умов для стійкого інтенсивного розвитку економіки. З огляду на зазначене, доцільним є підвищення рівня ефективності системи державного управління, мінімізація економічних та інституційних ризиків. Важливим є формування довгострокової фінансової стратегії, що сприятиме збалансованості та узгодженості перспективних макроекономічних цілей. Разом з тим, в умовах сучасних економічних перетворень, важливим є поглиблення розкриття сутності державного фінансового регулювання у якості інструменту економічного розвитку, удосконалення інституційних засад фінансової політики країни, активізація процесів залучення інвестицій. Потребують підвищення ефективності механізми впливу держави на економічні процеси з урахуванням періодів дії фінансових інструментів та важелів. Доцільним є подальший розвиток положень середньострокового фінансово-бюджетного прогнозування, що спрямовано на забезпечення стійкості та збалансованості фінансової системи. Належний рівень обґрунтованості пріоритетних напрямів фінансового регулювання економічного розвитку та координації між державними фінансовими інститутами сприятимуть результативності трансформаційних перетворень в економіці та соціальній сфері.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері розвитку фінансових відносин держави можна назвати праці А. Вагнера, П. Самуельсона [7], Дж. Делона [2], Л. Саммерса [2], В. Нордгауза [7], Дж. Стігліца. Питання формування та удосконалення си-

стеми державного фінансової регулювання досліджуються у працях вітчизняних вчених: І. Запатріної [4], Л. Лисяк [1], І. Луніної [6], І. Лютого, В. Федосова, І. Чугунова [3; 5; 8—10] та інших.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є розкриття сутності та визначення напрямів розвитку системи державного фінансового регулювання економіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Державна фінансова політика має досліджуватись як вагова складова системи економічного регулювання, підвищення дієвості бюджетної та монетарної політики сприятиме посиленню результативності структурних змін економіки. В умовах трансформаційних перетворень посилюється необхідність стимулювання ділової та інвестиційної активності, вдосконалення механізму фінансового регулювання соціально-економічного розвитку країни. Відновлення темпів росту валового внутрішнього продукту є необхідним для вирішення нагальних суспільно-економічних проблем країни та підвищення її міжнародної конкурентоспроможності. Вагомим завданням державної фінансової політики є забезпечення економічної та соціальної стабільності шляхом створення відповідних умов для довгострокового економічного зростання.

Державне фінансове регулювання є складовою економічної політики держави, яка в свою чергу впливає на суспільний розвиток держави. В ній визначаються основні напрями розвитку економіки, загальний обсяг фінансових ресурсів, джерела, шляхи використання, розробляються відповідні механізми регулювання і стимулювання соціально-економічних процесів. Зазначена політика є комплексом державних заходів, що забезпечують ефективне функціонування фінансової системи, стимулює економічний розвиток і створює відповідне підґрунтя для здійснення державою покладених на неї функцій і завдань. Формування та реалізація ефективної політики у сфері державних фінансів займають достатньо важливе місце у процесі регулювання соціально-економічного розвитку держави. На сучасному етапі економічних перетворень вагомим значення набувають дослідження щодо забезпечення фінансової збалансованості. У зв'язку з цим важливим є розкриття теоре-

тичних засад та обґрунтування напрямів державного фінансового регулювання, сутність якої полягає в розвитку фінансово-економічних відносин, що виникають з приводу розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту, пов'язаних з формуванням фінансових ресурсів держави.

Сутність державної фінансової політики проявляється у її функціях. До яких слід віднести: розподільчу, перерозподільчу, відтворюючу, регулюючу, стимулюючу, планову, прогнозну, контролюючу та соціальну. У процесі реалізації розподільчої функції відбувається первинний розподіл валового національного продукту або національного доходу у вигляді створення державних цільових фондів. Перерозподільча функція пов'язана, в першу чергу, з міжгалузевим та територіальним розподілом коштів з метою забезпечення найбільш ефективного і раціонального використання доходів і накопичень. Перерозподіл відбувається між виробничою та невиробничою сферами економіки, галузями матеріального виробництва, адміністративно-територіальними одиницями країни, формами власності і господарювання, а також соціальними групами населення. Відтворююча функція забезпечує регулювання процесу виробництва. Для цього необхідним є оптимальне формування фондів грошових коштів на різних стадіях і етапах виробництва, розподілу, обміну і споживання. При цьому роль державних фінансів у сучасних умовах полягає в тому, що вони виступають важливим інструментом впливу на процес суспільного відтворення, підтримки економічного зростання, реформування структури економіки, розвитку ключових галузей економіки, прискорення науково-технічного прогресу. Так, розширюючи обсяг державних інвестицій, держава стимулює підвищення попиту на робочу силу, що впливає на зростання виробництва, зайнятості. За рахунок державного бюджету та місцевих бюджетів підтримується попит, відбувається фінансування соціальних програм.

Регулююча функція державних фінансів тісно пов'язана з іншими функціями. Через державні витрати, державний кредит, державні закупівлі та інші механізми держава впливає на процес відтворення. У сучасних умовах держава виступає найбільшим замовником і споживачем продукції ряду галузей, що дозволяє перетворити державний попит на потужний інструмент регулювання економіки, використовуваний з метою досягнення стратегічних цілей розвитку країни. Стимулююча функція спрямована на зацікавлення суб'єктів ринку в інвестиційно-інноваційній діяльності, скорочення витрат, підвищення ефективності діяльності та економічному зростанні. Планова функція реалізується шляхом формування порядку дій, які включають постановку цілей. Метою розроблення бюджетних планів є створення необхідних умов забезпечення збалансованості бюджетної системи країни, макроекономічної стабільності, передбачуваності фінансової політики, виконання функцій, покладених на органи державної влади та місцевого самоврядування. Прогнозна функція державних фінансів реалізується шляхом передбачення можливого стану економічної системи та відповідних показників, що характеризують цей стан. Контрольна функція полягає в тому, що через формування і використання фондів грошових коштів держави відбувається відображення економічних процесів.

Державний фінансовий контроль забезпечується шляхом виконання комплексу цілеспрямованих заходів з метою упередження, виявлення, недопущення у подальшому фінансових правопорушень, дотримання фінансової дисципліни та ефективності формування і витрачання бюджетних коштів [3].

Формування державної фінансової політики, у тому числі в частині регулювання бюджетних доходів та витрат, дефіциту бюджету, державного боргу, валютного курсу відбувається з урахуванням сукупності зовнішніх чинників, що спрямовано посилення інвестиційної привабливості країни для міжнародного капіталу, підвищення конкурентоспроможності національних товарів на світових ринках, дотримання рекомендацій міжнародних фінансових організацій для отримання відповідних обсягів кредитування. Вагомою причиною здійснення фінансових капіталовкладень для інвестора є максимізація прибутку в рамках виробничих і науково-технічних комплексів. Інвестори, які беруть на себе завдання здійснення оцінки ефективності вкладень, сприяють економічному зростанню, у тому числі шляхом підвищення дієвості механізму розподілу фінансово-економічних ресурсів. При формуванні рішень щодо інвестування важливим є врахування сукупності чинників, які визначають доцільність та подальшу ефективність цих вкладень. До основних чинників, що впливають на розподіл іноземних інвестицій варто віднести обсяг та структуру ринку, стабільність показників соціально-економічного розвитку, рівень розвитку людського капіталу. В умовах трансформаційних економічних перетворень спостерігається тенденція до зростання ролі додаткових чинників у залученні інвестицій, до яких відносять інвестиційний рівень країни та її адміністративно-територіальних одиниць, наявність торговельних обмежень. Загалом до сукупності факторів, що здійснюють вплив на обсяги надходжень іноземних інвестицій належать інституційні, монетарні, бюджетно-податкові, загальноекономічні та міжнародні.

Інституційні чинники характеризують розвиток інституцій та відображають рівень стабільності, прогнозованості економіки в цілому. До найбільш вагомих складових цієї групи чинників слід віднести якісний рівень механізму захисту прав власності, рівень корупції, ступінь ефективності системи державного управління. Монетарні чинники, певним чином, залежать від дієвості здійснюваної центрального банком грошово-кредитної політики, ступенем узгодженості бюджетної політики країни із монетарною. Зокрема це динаміка обмінного курсу грошової одиниці, значення відсоткової ставки за кредитами в економіку, показники дефлятора валового внутрішнього продукту, індексу споживчих цін, тощо. Бюджетно-податкові чинники характеризують розмір податкового навантаження на економіку, у тому числі кількості податків та зборів, показник частки податкових надходжень у валовому внутрішньому продукті, обсяг сплачених податків у розрізі юридичних та фізичних осіб, прямих та непрямих податків. Загальноекономічні чинники представлені іншими чинниками, які характеризують рівень соціально-економічного розвитку та потенціал подальшого економічного зростання, якісний рівень кваліфікації працівників та рівня оплати праці, темп росту та приросту валового внутріш-

ного продукту, показник валового внутрішнього продукту та національного доходу на душу населення, рівень середньої заробітної плати, продуктивність праці. Міжнародні чинники відображають вплив глобалізаційних економічних процесів в економіці на динаміку обсягів іноземних інвестицій, що є доцільним та необхідним в сучасних умовах розвитку економіки посткризового періоду. До міжнародних чинників відносяться стан міжнародних фінансових ринків, темпи зростання валового внутрішнього продукту країн-інвесторів. Таким чином, створення сприятливого інвестиційного клімату ґрунтується на забезпеченні макроекономічної стабільності, здійсненні структурних перетворень економіки на її макро- та мікро- рівнях, а також проведенні інституційних реформ, до числа яких варто віднести, удосконалення бюджетної та податкової системи, проведення економічної реструктуризації, підвищення дієвості фінансового регулювання.

Бюджет є вагомим інструментом регулювання соціального розвитку суспільства. За допомогою зміни розмірів таких базових показників як мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум у розрізі існуючих категорій населення, використання механізму єдиної тарифної сітки посадових окладів працівників бюджетної сфери та регулювання розміру окладу першого тарифного розряду здійснюється значний вплив на рівень доходів населення, матеріальний добробут громадян. З урахуванням існуючих фінансово-економічних можливостей держава постійно намагається збільшувати соціальні стандарти життя, рівень матеріального забезпечення працівників бюджетної сфери та непрацевдатних категорій населення. На сучасному етапі розвитку економіки, важливим є оптимізація видатків бюджету з урахуванням тенденцій економічного зростання, зниження показника питомої ваги державного боргу в валовому внутрішньому продукті та боргового навантаження на бюджет [4].

Податкова система країни є важливим інструментом фінансового регулювання, від виваженості податкової політики значним чином залежать темпи економічного зростання, показники зовнішньоекономічної діяльності, обсяги залучення інвестиційних ресурсів, в тому числі іноземних інвесторів, пріоритети соціальної політики держави. Розвиток фінансової системи держави супроводжується постійним удосконаленням механізмів стимулювання соціально-економічного розвитку, структурними перетвореннями податкової системи, посиленням дієвості регулюючої функції податків, покращанням якісного рівня планування податкових надходжень. Вагомим завданням реалізації механізму податкового регулювання є створення сприятливих умов для розвитку підприємництва та забезпечення формування необхідного обсягу доходної частини бюджету для реалізації поставлених завдань. Ефективність функціонування податкової системи певною мірою визначається рівнем поєднання та узгодженості фіскальної та стимулюючої складової. Вагомим завданням податкового регулювання як інструменту впливу на економічні процеси, є встановлення певного оптимального рівня оподаткування та механізму адміністрування податків, що забезпечать поєднання інтересів платників податків та держави.

Державне регулювання розвитку економіки є вагомим, динамічною складовою фінансового механізму

економічного зростання, що спрямований на забезпечення збалансованого розвитку реального та фінансового сектору економіки. Необхідно зауважити, що на різних етапах становлення системи фінансового регулювання ступінь впливу держави на економічні процеси був відчутно різним та супроводжувався зміною форм, методів та важелів управління економікою.

Формування складових сучасної системи державного фінансового регулювання пов'язано із появою держави як інституту суспільного та адміністративного устрою. На сучасному етапі розвитку держава виступає як активний учасник економічних відносин, як власник засобів виробництва має на меті постійне підвищення рівня ефективності функціонування активів. Водночас особливість держави в особі визначеної структури органів управління полягає у тому, що ступінь ефективності її функціонування як учасника ринку, характеризується як збільшенням доходів бюджету, прибутків державних підприємств, так і створенням умов для зростання економіки, реальних доходів громадян, підвищення рівня добробуту населення. Економічну сутність державного фінансового регулювання можна представити як інструмент економічного розвитку, що передбачає використання сукупності відповідних фінансових заходів, методів, важелів, механізмів, спрямованих на раціональне та ефективне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів у відповідності до пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку країни з метою забезпечення макроекономічної рівноваги та сприяння економічному зростанню.

Фінансове регулювання передбачає реалізацію заходів держави щодо фінансового стимулювання інвестиційних процесів, зайнятості населення, ділової активності суб'єктів господарювання або фінансового стримування, встановлення певних обмежень щодо розміру державного боргу, дефіциту, продажу валютної виручки експортерами, порядку купівлі валюти імпортерами, регулювання облікової ставки. Доцільність застосування фінансового регулювання обумовлена виконанням державою економічної функції на належному рівні, потребою встановлення та підтримки оптимальної структури економіки, обґрунтування пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку, формування і подальшого удосконалення інституційного забезпечення функціонування ринку. Дієвість системи державного фінансового регулювання, значним чином, залежить від рівня наукової обґрунтованості його ролі в розвитку суспільних відносин, моделі економічного зростання, що визначає ступінь участі держави в управлінні економікою та використання відповідних інструментів регулювання. Фінансово-бюджетна політика як вагомий економічний інститут має відігравати провідну роль у визначенні цілей, завдань структурних перетворень податкової, бюджетної, грошово-кредитної системи з посиленням якісного рівня їх управління. На основі дослідження теоретичних засад фінансово-бюджетної політики розкрито її сутність в якості складової системи державного регулювання економіки, що передбачає використання інституційних інструментів, важелів і форм фінансової архітекτονіки з метою забезпечення макроекономічної стабілізації та створення передумов для стійкого економічного зростання і збалансованого розвитку суспільних відносин.

Вплив державного фінансового регулювання на економічні та соціальні процеси відбувається з часовим лагом. Забезпечення економічного зростання на довгостроковій основі потребує одночасного використання інструментів, операційних важелів, механізмів податкового, митного, бюджетного, грошово-кредитного, валютного регулювання. Державна фінансова політика є вагомим інститутом, який здатний в середньостроковій перспективі, у певній мірі, коригувати економічну циклічність та посилити інституційні основи економічного зростання. Інституційна структура системи фінансового регулювання еволюціонує та удосконалюється відповідно до розвитку суспільства. Інституційні зміни не відбуваються дискретно, для них характерний поступовий перехід від старих до нових інститутів, залежність від тенденцій попереднього розвитку визначає інституційну стійкість суспільства. В умовах сьогодення, модель економічного розвитку країни повинна поєднувати інноваційні, соціальні, фінансово-бюджетні складові. Інституційний аспект координації складових системи державного фінансового регулювання, значним чином, пов'язаний із взаємодією державних органів управління.

Бюджетно-податкова політика має бути спрямована на відтворення та стимулювання розвитку людського капіталу з огляду на необхідність посилення конкурентоспроможності економіки. Від рівня обґрунтованості рішень у сфері справляння податків, регулювання видатків бюджету, дефіциту бюджету залежить інвестиційна активність економічних суб'єктів, обсяг інвестицій економіки, перспективи соціально-економічного розвитку суспільства [8]. Дослідження процесів формування та реалізації фіскальної політики потребує використання збалансованого підходу виходячи із поставлених завдань щодо забезпечення відповідного рівня фінансування бюджетних зобов'язань та створення фундаментальних умов для стійкого економічного зростання. Інституційні зміни в податковій політиці мають забезпечити залучення додаткових інвестицій у реальний сектор економіки. Подальший розвиток підходів щодо розробки податкової політики надасть можливість підвищити ступінь адаптивності впливу оподаткування на соціально-економічне середовище та якісний рівень керуваності державними фінансами. Податкова політика є більш волатильною в країнах з трансформаційною економікою, що проявляється у зміні кількості податків, їх ставок, бази, податкових пільг, перегляду переліку та пропорцій розподілу загальнодержавних податків і зборів між державним та місцевими бюджетами [5].

Співвідношення між складовими фінансової архітектури формуються з урахуванням державних та ринкових методів впливу на соціальні та економічні процеси. Удосконалення фінансової політики має здійснюватися з урахуванням структурних особливостей вітчизняної економіки та має супроводжуватись пошуком балансу між державним і саморегульованими механізмами, узгодженням концепції бюджетно-податкової політики з принципами і потребами соціального захисту населення. Запропоновано структурно-функціональну модель впливу фінансово-бюджетної політики на динаміку внутрішнього інвестиційного та споживчого попиту, яка ґрунтується на комплексному поєднанні бюджетних, податкових і монетарних механізмів, враховує лагові

ефекти їх дії, рівень інституційного забезпечення, зміну екзогенного та ендогенного економічного середовища, процеси міжнародного фінансового співробітництва, трансформаційні перетворення фінансової системи. Застосування такої моделі дозволяє підвищити дієвість фінансової політики у сфері формування доходів бюджету, розподілу видатків бюджету, регулювання дефіциту та державного боргу, посилити ступінь координації монетарної та фіскальної політики з метою активізації процесів росту валового внутрішнього продукту. Інструменти та важелі монетарної політики мають забезпечувати грошову пропозицію, необхідну для розширеного економічного відтворення. Важливим є подальший розвиток методологічних та інституційних засад фінансової політики суспільного розвитку.

Реалізація заходів бюджетного регулювання має визначатися з урахуванням циклічної динаміки економіки та рівня стійкості системи державних фінансів, суттєве зменшення якої може призвести до ускладнення проведення ефективного бюджетного регулювання для позитивного впливу на економічні та соціальні процеси [9]. Подальше удосконалення вітчизняної системи державного фінансового регулювання має здійснюватися з урахуванням макроекономічної динаміки, процесів інституційного розвитку з урахуванням глобальних тенденцій структурних перетворень фінансової системи, досвіду країн з розвинутою та трансформаційною економікою. Економічна рецесія внесла суттєві корективи у розробку фінансової політики, зумовила зміну підходів щодо ролі державного фінансового регулювання у забезпеченні умов для макроекономічної стабілізації, відновлення економічного зростання, стимулювання зайнятості. Для посилення рівня результативності заходів фінансового регулювання необхідним є проведення структурних реформ економіки, соціальної сфери, зміцнення ринкових інститутів. Важливе значення має активізація процесів залучення інвестицій для розвитку та модернізації інфраструктури. Вагомим значенням набувають питання збільшення обсягу державних інвестицій у накопичення системи знань, що в свою чергу сприяє підвищенню ефективності соціально-економічних перетворень.

Необхідність реалізації механізму державного регулювання обумовлена, значною мірою, виконанням державою економічної функції на належному рівні, потребою встановлення та підтримки оптимальної структури національної економіки, виявлення пріоритетних напрямів економічного розвитку, формування і подальшого удосконалення інституційного, правового забезпечення функціонування економіки та соціальної сфери, покращання добробуту населення та надання йому відповідних соціальних послуг, підтримкою достатнього рівня зайнятості населення. Сучасні тенденції розвитку економіки свідчать, що з метою активізації економічного зростання необхідним є підвищення частки венчурного фінансування, нарощування обсягів прямих інвестицій, фінансування високотехнологічного виробництва, що здійснюють малі та середні підприємства, підвищення рівня їх капіталізації, орієнтація на інноваційні продукти. Вагомими завданнями грошово-кредитного регулювання на середньострокову перспективу з урахуванням особливостей розвитку вітчизняної економіки мають стати: поступове зростання рівня мо-

нетизації, забезпечення стійкості фінансової системи, підвищення конкурентоспроможності економіки, в тому числі за рахунок забезпечення випереджаючих темпів внутрішнього платоспроможного попиту, пріоритетність стимулювання економічного розвитку з використанням механізмів впливу на рівень грошової ліквідності, курсу національної валюти, підтримуючи системні фінансові інститути, які здійснюють фінансування реального сектору економіки.

Державна фінансова політика країни має бути спрямована на виконання функцій соціального захисту, що потребує узгодження цілей соціально-економічного розвитку із цілями фінансової політики, удосконалення середньострокового та впровадження довгострокового механізму планування бюджетних видатків соціальної сфери, формування показників забезпечення соціальних послуг виходячи із розрахунку необхідних обсягів даних послуг на душу населення [10]. На цьому етапі економічних перетворень важливим є оптимізація соціальної інфраструктури відповідно до особливостей та потреб територіальних громад, принципів субсидіарності, економічної обґрунтованості. Функціонування фінансової системи має сприяти оптимізації та спрямування фінансових ресурсів на розвиток людського капіталу, що в свою чергу буде сприяти подальшому економічному зростанню. Система державного фінансового регулювання має доповнювати механізм ринкового саморегулювання, удосконалювати форми та методи впливу держави на фінансову систему. Інститут фінансового регулювання постійно розвивається, обумовлюючи структурні зміни системи управління державними фінансами, що спрямовано на формування раціональної економічної системи. Трансформаційні перетворення фінансового сектору та економіки загалом відбуваються із часовими лагами з урахуванням ефективності та своєчасності заходів державних органів управління. Важливим є узгодження інструментів та механізмів у процесі формування та реалізації фінансової політики.

У сучасних умовах, державне фінансове регулювання у країнах з розвинутою та трансформаційною економікою відіграє вагомий роль у забезпеченні економічного розвитку, в тому числі шляхом підтримки рівня сукупного попиту. Пріоритетними заходами економічної політики розвинутих країн є здійснення адаптивного грошово-кредитного регулювання, реалізація структурних перетворень фінансової системи, збалансування бюджету в межах економічного циклу. Можливість бюджетного стимулювання економіки, в значній мірі, залежить від динаміки показників боргової стійкості та тривалості економічної рецесії. До вагомих передумов забезпечення економічного розвитку на довгостроковій основі належать технологічний уклад економіки, фактори виробництва, інституційне середовище, ступінь інтегрованості вітчизняної економіки у світовому.

Рівень інституційного середовища характеризує якість взаємодії економічних суб'єктів, правил і ступеню впливу державного фінансового регулювання, які створюють умови для розвитку економіки та соціальної сфери. Забезпечення сприятливих умов для економічного зростання потребує комплексного використання інструментів, важелів, механізмів фінансового регулювання. Важливим є виокремлення довгострокової та

середньострокової складової економічного зростання з метою вибору відповідних заходів фінансового регулювання. Державна фінансова політика має формуватися на основі науково обґрунтованої концепції удосконалення фінансово-економічних відносин, спрямованої на створення умов для підвищення темпів економічного розвитку країни. Важливим є поглиблення економічної сутності фінансової політики як інструменту економічного зростання, подальший розвиток підходів щодо вдосконалення інституційних та методологічних засад державного фінансового механізму регулювання соціально-економічного розвитку на середньострокову перспективу.

ВИСНОВКИ

Державне фінансове регулювання необхідно розглядати у якості цілеспрямованого впливу відповідних інститутів держави на економічні та соціальні процеси щодо упередження диспропорцій економіки, інноваційного розвитку, високотехнологічного виробництва, забезпечення соціальної стабільності шляхом перерозподілу фінансових ресурсів між певними галузями та сферами суспільного розвитку. В залежності від економічної кон'юнктури, метою фінансового регулювання є забезпечення макроекономічної рівноваги та створення відповідних умов для економічного зростання. Заходи фінансової політики щодо стимулювання економіки повинні бути спрямовані, насамперед, на збільшення обсягів і підвищення якості факторів виробництва, зокрема людського капіталу.

З метою виявлення особливостей та систематизації заходів фінансової політики визначено основні етапи становлення і розвитку вітчизняної системи державного фінансового регулювання з урахуванням економічної ситуації. Активізація інвестиційних процесів як вагомий завдання держави, потребує комплексного удосконалення регуляторного фінансового механізму. Важливим є посилення впливу ендогенної складової економічного зростання, та покращення позицій держави у рейтингу сприятливості економічного середовища. Враховуючи динамічність розвитку економічних відносин в результаті здійснюваних інституційних перетворень важливим є формування довгострокової державної фінансової стратегії, доцільним є розробка системи критеріїв досягнення очікуваних результатів у розрізі основних напрямів зазначеної стратегії. Інструменти та методи грошово-кредитного регулювання використовуються для впливу монетарних чинників на стабільність грошової одиниці. Динаміка грошових агрегатів є одним з важливих показників оцінки монетарних умов та тренду інфляції. Разом з тим, важливим є реалізація системних заходів щодо зниження частки готівкового грошового обігу. Подальше збільшення рівня монетизації має здійснюватись за рахунок без інфляційного приросту грошової маси, зростання обсягу банківських депозитів, відповідного зниження доларизації економіки.

Реалізація бюджетно-податкового регулювання в сучасних умовах трансформації соціально-економічної моделі розвитку потребує взаємоузгодження стимулюючих, компенсаторних заходів щодо підтримки системних трансформацій в економіці та соціальній сфері.

Компенсаторні заходи податкового регулювання не мають значного довготривалого економічного ефекту, проте надають можливість посилити збалансованість бюджетної системи. Стимулюючі заходи бюджетного регулювання, в спрямовані на розширення обсягу внутрішнього попиту, однак з урахуванням проведення структурних змін економіки їх реалізація має середньостроковий період дії. З метою посилення результативності економічних перетворень важливим є підвищення ефективності видатків бюджету, механізму регулювання міжбюджетних відносин. Важливим є підвищення дієвості державного фінансового контролю, що обумовлює необхідність подальшого розвитку його методологічних засад, удосконалення критеріїв оцінки ступеню досягнення запланованих цілей та завдань головних розпорядників бюджетних коштів. Необхідним є розбудова інституційних засад аудиту ефективності, механізмів перевірки державних закупівель. Доцільним є підвищення ефективності діяльності держави як власника активів та управлінського суб'єкта, формування єдиної системи фінансового контролю для державних підприємств. Фінансово-бюджетне прогнозування є складовою системи державного фінансового регулювання економічного розвитку та інструментом управління бюджетною, податковою, грошово-кредитною системою. При прогнозуванні доходної частини бюджету доцільним є визначення показників податкової бази, ефективної податкової ставки з урахуванням можливих часових лагів, динаміки фінансово-економічних показників. Формування середньострокового прогнозу видаткової частини бюджету важливо здійснювати виходячи з періоду економічної циклічності, збалансованості бюджету, ступеню дієвості впливу бюджетних видатків на показники суспільного розвитку.

Основні напрями державного фінансового регулювання економіки на середньострокову перспективу є складовою реалізації стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни. Пріоритетними заходами грошово-кредитного регулювання є розвиток механізму рефінансування банків, сприяння збалансуванню валютного ринку задля активізації процесів кредитування реального сектору економіки, створення відповідних стимулів для економічного зростання. Бюджетно-податкове регулювання має бути спрямованим на посилення ефективності видаткової частини бюджету, розвитку інституційних секторів економіки, підвищення рівня фінансової стійкості системи державних фінансів.

Література:

1. Бюджетна складова реалізації домінантних напрямів суспільного розвитку: монографія / За ред. Л.В. Лисяк. — Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. — 396 с.
2. DeLong J., Summers L. Fiscal policy in a depressed economy // *Brookings Papers on Economic Activity*. — 2012 (1). — P. 233—297.
3. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І.Я.Чугунов, А.В.Павелко,Т.В.Канєва та ін.; за заг. ред. А.А.Мазаракі.— К.: Київ. нац. торг.-екон.ун-т,2015.— 376 с.
4. Запатріна І.В. Бюджетне регулювання економічного зростання: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. д-ра екон. наук. 08.00.08 / І.В. Запатріна. — К., НДФІ, 2008. — 32 с.

5. Павелко А.В., Чугунов І.Я. Бюджетна політика економічного розвитку/ А.В. Павелко, І.Я. Чугунов // *Вісник КНТЕУ*. — 2015. — № 2. — С. 64—73.

6. Розвиток державних фінансів України в умовах глобалізації: монографія / За ред. І.О. Луніної. — К.: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2014. — 296 с.

7. Самуельсон П. Економіка / П. Самуельсон, В. Нордгауз; пер. з англ. — М.: Вільямс, 2010. — 1360 с.

8. Чугунов І.Я. Бюджетна система як інструмент регулювання економічного розвитку: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. д-ра екон. наук. 08.04.01 / І.Я. Чугунов. — К., Ін-т екон. прогнозування НАН України, 2003. — 37 с.

9. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни / І.Я. Чугунов // *Казна України*. — 2014. — № 6. — С. 25—28.

10. Чугунов І.Я., Ігнатюк І.М. Формування видатків бюджету у системі соціально-економічного розвитку країни / І.Я. Чугунов, І.М. Ігнатюк // *Економічний вісник університету. Переяслав-Хмельницький державний університет імені Григорія Сковороди*. — 2016. — № 28/1. — С. 217—226.

References:

1. Lysiak, L.V. (2015), *Biudzhetna skladova realizatsii dominantnykh napriamiv suspil'noho rozvytku* [Budget component of the implementation of dominant areas of social development], DDFa, Dnipropetrovs'k, Ukraine.
2. DeLong, J. and Summers, L. (2012), "Fiscal policy in a depressed economy", *Brookings Papers on Economic Activity*, vol. 1, pp. 233—297.
3. Chuhunov, I.Ya. Pavelko, A.V. and Kanieva, T.V. (2015), *Derzhavne finansove rehuliuвання ekonomichnykh peretvoren'* [State financial regulation of economic transformations], Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, Kyiv, Ukraine.
4. Zapatrina, I.V. (2008), "Budgetary regulation of economic growth", Ph.D. Thesis, Economy, NDFI, Kyiv, Ukraine.
5. Pavelko, A.V. and Chuhunov, I.Ya. (2015), "Budget policy of economic development", *Visnyk KNTEU*, vol. 2, pp. 64—73.
6. Lunina, I.O. (2014), *Rozvytok derzhavnykh finansiv Ukrainy v umovakh hlobalizatsii* [Development of public finances of Ukraine in the conditions of globalization], *In-t ekonomiky ta prohnozuvannya NAN Ukrainy*, Kyiv, Ukraine.
7. Samuel'son, P. and Nordhauz, V. (2010), *Ekonomika* [Economy], Vyl'iams, Moscow, Russia.
8. Chuhunov, I.Ya. (2003), "Budget system as an instrument for economic development regulation", Ph.D. Thesis, Economy, In-t ekon. prohnozuvannya NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.
9. Chuhunov, I.Ya. (2014), "Budget relations in the system of socio-economic development of the country", *Kazna Ukrainy*, vol. 6, pp. 25—28.
10. Chuhunov, I.Ya. and Ihnatiuk, I.M. (2016), "Formation of budget expenditures in the system of socio-economic development of the country", *Ekonomichnyj visnyk universytetu. Pereiaslav-Khmel'nyts'kyj derzhavnyj universytet imeni Hryhoriia Skovorody*, vol. 28/1, pp. 217—226.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2018 р.